

de la dissimilació: que ja d'antic i en aquelles terres es produí, canviant la segona *-n-* en una *-r-*: fr. ant. *tangre* 'porfidiós, inconciliable' («scharf auf etwas bestehend»), bergamasco *tàngher* 'tossut' (junt amb berg. *tànghen*, Como *tàngan* id.); i sembla (com hem vist supra) que ja es troba variant *tangaret* a la *Lex Ripuària*. Que té, doncs, res d'arbitrari admetre que també degué dir-se dissimilat en **tangolare*.

Ara bé, és ben comprensible que un terme jurídic, de la gent dominant en l'Imperi Carolíngi, es vagi divulgar àmpliament fins al Po i els Alps rètics, fins al Golf de Biscaia, i fins al Baix Roine i el Baix Ebre; amb tot el prestigi de les salvaguardes i persecucions legals. Però com ja hem observat en *MAGANYAR*, en *GUIAR*, en *ÒLIBA*, *TANY* etc., aquests termes germànics només assimilats a mitges per la gent de llengua romànica, no acabaven de rebre carta de ciutadania sense haver sofert considerables alteracions de sentit, i també sovint de forma, per fer-los entrar en famílies de mots vivents en l'ambient romànic.

En aquest cas, el pas de *-n-* a *-l-* exposava ja a l'aparició d'una *r* repercussiva, però sobretot hi havia la forta temptació de combinar-ho amb la família de *STRANGULARE* > *trangolar* i *estrangolar*; que per cert es trobava també, en forma pura o modificada en aquests mateixos parlars de l'alta Itàlia: *strangolar* «inghiottire» en la *Parafrasi Lombarda*, 74.12, *strangossà* «angustiare» en la *Leggenda Lomb. di Sta. Margherita*; i tot el grup de l'it. *trangugiere* (Schuchardt, *ZRPh.* xxxi, 656), i bergam. *trangotí* (E. Lorck, *Altbergam. Sprachdenkmäler*, 1893, 180, § 74).

Aquest grup de paraules pertany ja a l'italià antic i clàssic: «molto tosto l'avete voi *trangugiata* questa cena», Boccaccio, *Decam.* v, § 10, ed. 1961, 369.30; que els nostres traductors de 1429 giren «tantost lo us ne avets *envjat* aqueix sopar» (340.11). També és ja boccaccesc *stranguglione* 'rosegó de mal empassar': «alle giovani i buon bocconi, ed alle vecchie gli *stranguglionni*», ibid., 368.8f. (= «a les jóvens --- e a les velles les rancors», 340.20).

Que aquests híbrids amb *tr-* i amb *-olar*, o *-ol*, com el nostre *tràngol*, *trangolejar*, *trangolir* etc., es van produir també a les terres alpines, n'hem trobat ja un fort indici en l'engad. *in-trànguel* (supra). I així, amb alteracions diverses de sentit i de forma, n'hem anat veient mostres fins als últims àmbits meridionals de l'imperi franc: al Golf Cantàbric, a les costes de Provença i a la nostra Marca Hispànica. En els significats hi ha, per tot arreu, el comú denominador de l'angúnia, la violència i l'agitació causades pel *TÁNGANUM*, per l'atena-llament persecutori, processal.

En rigor també fóra possible passar directament del fràncic **TÁNGO(N)*, amb el sentit d'«atenallament», amb dissimilació i repercussió de líquida, a **tàngol* > *tràngol*. La intervenció de l'*estràngol* romànic, 'escanyall', acabaria de convertir la imminència en un fet acomplert.

DERIV.: *Trangolada*; *trangolador*; *trangolar*; *trangolejar*; *trangolir* etc., V. supra.

Tràmpol no és un deriv. de *tràngol*, però sí una for-

ma del mot local, i emfatitzada. Segons *AlcM* s'usaria només a l'Emp., Garrotxa, Osona i Cerdanya. L'havia usada ja Verdaguer, que sembla haver-se'n penedit, car fou en l'esborrall de l'*Atl.*, de 1867. I en tots dos casos canvià, o el mot o tota l'estrofa, en la versió plena de 1877-78: «lo tro ofegant y 'l *tràmpol*, així l'arcàngel crida, / y a tragar a las ayguas, de Calpe n tros donant / ---» (IV, 21a); «seguínt l'ull llambregant de fera monstruosa, / a sa afamada gorja potser camina dret, / y al trucar en l'estrífol de sos caixals l'hermosa, / fa sentir en lo *tràmpol* l'escarfallós xisclet» (VI, 67d, canviat després en «fa ohir son escarfall en l'horrorós concert»). «Lo *tràmpol*, acostant-se, s'enragulla / --- qualche perdita rufacada ---», *Colom*, 119 (i de nou, p. 173.4).

I altres: Bosch de la Trinx. «va tenir un *tràmpol* de vent» (en la novella *Lena*, 253); Pous i Pagès: «s'havia girat un *tràmpol* de vent que semblava que havés d'arrossegar-se tot», *Quan se fa nosa* (II, 47); Ruyra: «la *Santa Rita* n'ha aguantsats de més forts, de *tràmpols*» (*El rem de trenta-quatre*, en *Marines i Bosc*, 1903, = *Pinya de R.* II, 92).

Tot això en el N. del cat. oriental. Però encara que *AlcM* no ens ho confirmi ni en sàpiga res, també trobo alguna cosa d'això a Mallorca: «Ara me'n vaig a ses roques blaves --- a veure el *tràmpol*, que és de veure ---», Gabr. Cortés (*IdOr* VIII, 56); i jo mateix hi he sentit un derivat **trampoleig* a Sòller: «no es podrà banyar, que avui hi ha un *tràmpol* grós» (1953). Però que això és una alteració del mot general *tràngol* és evident, i el procés és clar i senzill: *tràngol* (per la coneguda oscil·lació entre *gussi* i *bussi*, *ragull/rebull*, *gotim/botim*, *gotornons/embotornar* etc.) es pronuncia localment *tràmbol* (com li diu a *AlcM* el seu corresponsal de Pineda), i aquest, per la influència del quasi-sinònim, intensiu, *temporal*, es tornà *tràmpol*, mudant la *b* en el so afí de *-p-*, propi de *temporal*. *Tràmpolada* (VCatalà), també, que sona quasi igual que *temporalada*.

1 És oportú notar que, també en basc, al costat de *trangulatu* trobem *trango*, a Guipúscoa i Biscaia: «vaivén, salto que hace el carro al chocar con obstáculos» (Azkue). ¿Va això amb el cast. *tranco*, o va amb *trangulatu* «balancer ---»? (sigui a base d'un **trangu(r)u*, amb *L > r* i dissim., o per alguna altra forma d'adaptació de la *-l* romànica). O bé suma de les dues coses. — 2 De tot el nostre estudi resultarà quasi forçós admetre que aquest *tràngulu* campid. és manlleu del cat. en el sentit que *tràngol* i *trangolar* devien tenir en cat. cap al S. xv. L'etim. que en dóna *MLWagner* no es pot acceptar: derivat del sard *tragài* 'transportar amb carro' «con *n* ascitizio» 'adventici'; mera vacuïtat, indigna de *Wagner*, aquest «ascitizio», terme pompós que no significa ni explica res. També el significat de *tràngulu*, objecte que xoca i bat, agitant-se, queda tan lluny del de 'transportar' com a prop del de *tràngol*.

+*Tranqueig*, V. *tranca*